O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

ANDIJON DAVLAT CHET TILLARI INSTITUTI

10.00.06 – “QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK VA TARJIMASHUNOSLIK” IXTISOSLIGI BO‘YICHA MUSTAQIL IZLANUVCHILIKKA (PhD) KIRISH IMTIHONI DASTURI

Andijon–2026

KIRISH

Mustaqil O‘zbekistonning chet mamlakatlar bilan siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ilmiy aloqalarining tez sur’atda rivojlanib va mustahkamlanib borishi chet tillarini puxta o‘qish va o‘rgatishni taqozo qiladi. Chet tillarini puxta egallash zamonaviy ilm-fan, texnika va madaniyat yangiliklaridan xabardor bo‘lish va shu sohalarga o‘z hissasini ham qo‘shish demakdir. Yoshlar ta’lim-tarbiyasiga alohida ahamiyat berilishi, ularni komil inson darajasiga olib chiqish maqsadidandir.

Mazkur dastur O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 6-noyabrdagi “Ilmiy darajali kadrlarni tayyorlash jarayonlarining shaffofligini ta’minlash va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 696-son hamda 2021-yil 24-sentabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim muassasalarida ikkinchi va undan keyingi oliy ta’limni olish tartibi to‘g‘risida”gi Nizomni tasdiqlash haqidagi 606-son qarorlariga muvofiq ishlab chiqildi.

10.00.06 – “Qiyosiy adabiyotshunoslik va tarjimashunoslik” ixtisosligi bo‘yicha mustaqil izlanuvchilikka (PhD) kiruvchilar ushbu yo‘nalishda nazariy hamda amaliy jihatdan tayyorlash uchun zaruriy zamonaviy adabiyotshunoslik, chog‘ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslikning asosiy muammolari bo‘yicha o‘z bilim va mahoratlarini namoyish etadilar, bu boradagi zamonaviy tilshunoslikdan xabardorligi, ularni amaliyotda qo‘llashi haqidagi bilim va qarashlari darajasiga baho beriladi.

TALABGORLAR BILIMLARIGA QO‘YILADIGAN TALABLAR

- talabgorlar qiyosiy adabiyotshunoslik va tarjimashunoslik moxiyatning manbai, tarixining asosiy bosqichlari, ushbu soxadagi yangi ilmiy yutuqlar borasida tasavvurga ega bo‘lishi;
- qiyosiy adabiyotshunoslik va tarjimashunoslik ixtisosligi filologik komparativistika, lingvistik komparativistika, adabiyotshunoslik komparativistikasi hamda tarjima nazariyasi va amaliyoti masalalarini bilan aloqasi borasida tasavvurga ega bo‘lishi;
- qiyosiy adabiyotshunoslik va tarjimashunoslik masalalarini bilishi;
- ta’lim jarayonida ijtimoiy va pedagogik fanlar integratsiyasining asosiy qonuniyatlarini bilishi va amalda qo‘llay olishi;
- hozirga qadar qiyosiy adabiyotshunoslik va tarjimashunoslik masalalari yuzasidan bir qator olib borilgan ilmiy izlanishlar va mazkur sohalarga doir tadqiqotlar bo‘yicha habardor bo‘lishi;
- yangi ilmiy adabiyotlar, darsliklarning elektron ko‘rinishlari va ARM kataloglaridan foydalana olish ko‘nikmasiga ega bo‘lishi zarur.

I. Qiyosiy adabiyotshunoslik

Nazariy poetika

Nazariy poetika tarixi va muammolari. Sharq poetikasi va uning rivojlanish tarixi. Adabiyotshunoslikda poetikaning o‘rni. Adabiyot nazariyasi va nazariy poetika: mushtarakligi va farqli tomonlari. Badiiy obraz va obrazlilik muammolari. Badiiy adabiyotda an’ana va novatorlik. Badiiy adabiyotda milliylik va umuminsoniylik

tamoyillari. Badiiy asarda tarixiylik va badiiy haqiqat mutanosibligi. Ijod jarayonining nazariy muammolari. Adabiyotda estetik kategoriyalar. Adabiyotda ijodiy metod va uslub masalalari. Adabiy asar tili. O‘zbek she’r tuzilishi. O‘zbek she’ri tarixi va ildizlari. She’r va vazn sistemalari. Aruz vazni. Barmoq vazni. Erkin vazn. Adabiy asarda mazmun va shakl masalasi. Adabiy turlar va janrlar muammosi. Istiqlol davri adabiyotshunosligining nazariy masalalari. Hozirgi adabiyotshunoslik fanida nazariy qarashlarning yangilanishi. Jahon adabiyotshunosligidagi muhim ilmiy-nazariy muammolar va ularning o‘zbek adabiyotshunosligida namoyon bo‘lishi.

Jahon adabiyoti muammolari

Mif va jahon adabiyoti. Davrlashtirish va adabiy davrlarga xos yetakchi jihatlar va muammolar. Jahon adabiyoti tarixining manbaviy qamrovi va tipologiyasi muammolari. Qadimgi yunon adabiyoti: epos, lirika, drama. Rim adabiyoti: antik adabiyot an’analari va o‘ziga xoslik masalasi. O‘rta asrlar adabiyoti muammosi. O‘rta asrlar adabiyoti tushunchasi, uning Sharq va G‘arb adabiyotida tutgan o‘rni. Jahon xalqlari Uyg‘onish adabiyoti. Geografik, xronologik chegaralari. Sharq va G‘arb uyg‘onishi muammosi: mushtarak va umumiy jihatlari. Italiyada va Ispaniyada Uyg‘onish davri adabiyoti.Frantsiya va Angliyada Uyg‘onish davri adabiyoti. XII-XVIII asrlar G‘arbiy Yevropa adabiyoti. XVIII asr Yevropa ma’rifatchilik adabiyoti. Nemis ma’rifatchiligi. XIX asr romantizmi. Yevropa tanqidiy realizmi. P. Beranje, Stendal, P.Marime, Balzak va Charlz Dikkenslar ijodida jamiyat va shaxs muammolarining badiiy talqini. XX asr birinchi yarmi Yevropa va AQSH tanqidiy realizm adabiyoti. Jahon modernizm adabiyoti. Jahon modernizmining adabiy, falsafiy yo‘nalishlari: simvolizm, futurizm, dadaizm, syurrealizm, abstraktsionizm, ekzistentsializm, absurdizm. XX asr Lotin Amerikasi adabiyoti.

Adabiyotshunoslik metodologiyasi

«Adabiyotshunoslik metodologiyasi» fani predmeti va mazmuni. Adabiyotshunoslik metodologiyasining obyekti. Adabiyotshunoslik metodologiyasi va adabiyot nazariyasi. Adabiyotshunoslik metodlari.Sotsiologik metodning o‘ziga xos xususiyatlari. Struktural-analiz metodi. Biografik metod va uning imkoniyatlari. Psixoanalitik metodning o‘ziga xosligi. Lingvistik metodning asosiy printsiplari. Adabiyotshunoslik metodining ichki strukturasi.

Adabiyotshunoslik nazariyasi

Adabiyotshunoslikning tarkibiy qismlari. Adabiyot tarixi, adabiyot nazariyasi, adabiy tanqidchilik. Qadimgi davr adabiyotshunosligi.Sharq she’rshunosligi (ilmi aruz, ilmi qofiya, ilmi badea, ma’naviy, lafziy san’atlar). Adabiyot-san’atning bir turi. Badiiy adabiyot va ijtimoiy hayot. Adabiyotning ijtimoiy fanlar bilan aloqadorligi. Obrazlilik-adabiyotning asosiy xususiyati. Inson-adabiyotning asosiy qahramoni. Obraz,Obrazlilik, Ramz, Majoz. Adabiy asarda qahramonlar obrazining ahamiyati; bosh qahramon va ikkinchi darajali qahramonlar. Realistik, romantik, xayoliy-fantastik, majoziy-ramziy obrazlar. Badiiy asarning tarkibiy qismlari. Shakl va mazmun, g‘oya,

syujet va kompozitsiya, asar tili. Syujet- qahramonlar o‘rtasidagi aloqa, munosabatlarni ifodalovchi, asar ma’zmunini tashkil etuvchi voqealar tizimi. She’riy, nasriy va drama asarlarida syujet. Sayyor (ko‘chma) syujetlar. Fabula-asar uchun asos bo‘lgan hayotiy voqea-hodisalar. Syujetning tarkibiy qismlari. Badiiy asar tili va ilmiy asar tili. Ma’naviy san’atlar, lafziy san’atlar. She’r tuzilishi. Aruz she’r tizimi. Barmoq she’r tizimi. Erkin, sarbast, oq she’r. Adabiy turlar. Epik tur. Roman, qissa, hikoya janrlari. Lirik tur. G‘azal, ruboiy, tuyuq kabi she’riy janrlar. Drama turi. Tragediya, drama, komediya janrlari. Xalq og‘zaki ijodi janrlari. Ijodiy uslub-hayot hodisalarini tanlash, ularga muayyan dunyoqarash asosida yondashish, talqin qilish yo‘li. Ijodiy uslublar: romantizm realizm. Klassitsizm yo‘nalishi. Sentimentalizm, naturalizm, syurrealizm, ekzistentsializm, simvolizm. Modern adabiyot. Ijodkor uslubi. An’ana va yangilanish. Sharq adabiyotida an’anaviylikning o‘ziga xos xususiyatlari.

II. Chog‘ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik

1. Sinergetikaning tayanch tushunchalari.

Tayach tushunchalar: fluktuatsiya, attraktor, bifurkatsiya.

Ingliz olimi J.Uotsonning fikricha, yangi vino uchun yangi qadahga ehtiyoj bo‘lgani kabi, yangi nazariya ham yangi terminlarni talab qiladi. shu ma’noda sinergetika bilishning yangi ilmiy paradigmasi sifatida o‘z tushunchaviy apparatiga ega. Sinergetika bu va boshqa bir qator kategoriyalar yordamida rivojlanishning muayyan fundamental qonunlarini ifodalab beradi. Sinergetika kashf etgan ushbu qonuniyatlar dialektikaning universal rivojlanish qonuniyatlariga hamohangdir.

Sinergetika qonuniyatlaridan o‘rinli foydalana bilgan tadqiqotchi eng zamonaviy metodologiya asosida ish olib borayotgan bo‘lib, o‘z ilmiy sohasida katta ijodiy yutuqlarga erishishi mumkin.

2.Sinergetika va dialektika munosabati.

Tayanch tushunchalar: bifurkatsiya, koevolyutsiya, beqarorlik

Sinergetika yuzaga kelganiga 40 yildan ziyodroq vaqt bo‘lganiga qaramay, uni turlicha talqin qilish holatlari kuzatilmoqda. XX asrning 70-yilIarida sobiq Ittifoqda dialektik materializmning mutloqligi - “metodologik monopolizm tufayli sinergetika keng e’tirof etilmadi.

Dialektika bilan nisbiylik nazariyasi, kvant mexanikasi, genetika orasidagi munosabat qanday bo‘lsa, sinergetika orasidagi munosabat ham shundaydir. Ya’ni dialektika tabiatning o‘zida va tabiat fanlarida, jamiyat fanlarida, texnika fanlarida, jumladan, sinergetika fanida bab-baravar namoyon bo‘ladi.”

3. Lingvosinergetikaning nazariy asoslari.

Tayanch tushunchalar: muvozanatsizlik, pog‘onaviylik

Sinergetikaning tilshunoslik fani bilan ijobiy hamkorligi natijasida psixolingvistika, sotsiolingvistika, etnolingvistika sohalari kabi lingvosinergetika nomli yangi ilmiy yo‘nalish shakllanmoqda.

Bu yo‘nalishning yuzaga kelishida nafaqat sinergetikaning, balki tizimlar nazariyasi -sistemologiyaning ham alohida o‘rni bor.

4. Til hodisalarining sinergetik tadqiqi.

Tayanch tushunchalar: Lingvosinergetika.

Tilda o‘z-o‘zini tashkillashtirish jarayonini o‘rganishda quyidagi parametrlarni e’tiborga olish zarur: 1. Geografik omil - makon omili 2. Xronologik omil - zamon, vaqt o‘qi 3. Sotsiologik omil - ijtimoiy muhit, madaniyat, din, millat, yosh kabi sotsiol belgilar.

Eng so‘nggi tadqiqotlar shuni ko‘rsatyaptiki, tilxat, tabiat hodisalari kabi o‘z-o‘zida tashkil qiluvchi, tajrijiy tarzda yangi strukturalarini o‘zida namoyon etuvchi sinergetik paradigma asosida rivojlanuvchi murakkab tizim hisoblanadi.

5. Sinergetikaning ildizlari va o‘ziga xos xususiyatlari.

Tayanch tushunchalar: chiziqsiz, taraqqiyot, xaos, fluktuatsiya.

G.Xaken muharrirligi ostida SHtutgart universiteti nazariy fizika va sinergetika instituti olimlari tomonidan keyingi o‘n besh yil ichida “Shpringer nashriyotida sinergetikaga oid 70 jilddan ko‘proq kitob nashr etilgan bo‘lib, hozirgi kunda 20 dan ortiq fan sohalarida ilmiy tadqiqot ishlari davom ettirilmoqda. Rossiyada sinergetika bo‘yicha 400 dan ortiq monografiyalar, ilmiy risolalar chop qilingan.

6. Sinergetikaning tayanch tushunchalari.

Tayanch tushunchalar: fluktuatsiya, attraktor, bifurkatsiya.

Ingliz olimi J.Uotsonning fikricha, yangi vino uchun yangi qadahga ehtiyoj bo‘lgani kabi, yangi nazariya ham yangi terminlarni talab qiladi. shu ma’noda sinergetika bilishning yangi ilmiy paradigmasi sifatida o‘z tushunchaviy apparatiga ega. Sinergetika bu va boshqa bir qator kategoriyalar yordamida rivojlanishning muayyan fundamental qonunlarini ifodalab beradi. Sinergetika kashf etgan ushbu qonuniyatlar dialektikaning universal rivojlanish qonuniyatlariga hamohangdir.

7. Lingvokultoroligiya va uning o‘ziga xos xususiyatlari.

Tayanch tushunchalar: kultoroligiya, lingivistika.

Lingvokultorologiya o‘z ichiga ijtimoiylik nuqtayi nazardan har bir millatning lingvomadaniy masalalarini tadqiq etishni oladi. Unda tilshunoslik bilan ijtimoiy etnik guruhlar, millatlarning madaniy etiketi, urf-odatlari bo‘yicha bog‘lanuvchi hodisalar tahlil qilinadi.

8. Til hodisalariga sinergetik yondashuv.

Tayanch tushunchalar: sinergetika, linvosinergetika

Sinergetikaning tilshunoslik fani bilan ijobiy hamkorligi natijasida psixolingvistika, sotsiolingvistika, etnolingvistika sohalari kabi lingvosinergetika nomli yangi ilmiy yo‘nalish shakllanmoqda.

Bu yo‘nalishning yuzaga kelishida nafaqat sinergetikaning, balki tizimlar nazariyasi -sistemologiyaning ham alohida o‘rni bor. Bunda V.fon Gumboldt, Boduen de Kurtene, F.de Sossyur, A.A.Potebnya, F.F.Fortunatov, Yu.D.Apresyan, N.D.Arutyunova, V.A.Zveginsev, B.A.Serebrennikov, Sh.Rahmatullaev, I.Qo‘chqortoev, A.Nurmonov, N.Mahmudov, H.Ne’matov, R.Sayfullaeva, R.Rasulov, O.Bozorov, A.Sobirov, M.Qurbonov, Sh.Shahobiddinova, Sh.Iskandarova, B.Mengliev kabi olimlarning til tadqiqidagi sistemali yondashuvlari lingvosinergetika uchun o‘ziga xos impuls bo‘lganini ta’kidlash lozim.

9. Antropolingvistika fan sifatida.

Tayanch tushunchalar: Antropologiya, tilshunoslik, antropolingivistika.

“Antropolingvistika”, ya’ni antropologik lingvistika fanining o‘rganish obekti inson, uning nutqi va ruhiyatidan iborat. Inson tafakkuri hamda unga muvofiq til evalyutsiyasi (avvalo uning leksikasi)ni o‘rganadi. Shuningdek, inson ongida ro‘y berayotgan tarixiy o‘zgarishlar, madaniyatning rivojlanishi, bilimlarning o‘sishi tilning leksik sistemasida o‘z aksini topishi fanning asosini tashkil etadi.

10. Inson va jamiyat

Tayanch tushunchalar: Inson. Jamiyat.

Inson falsafiy antropologiyaning predmeti sifatida. Gumanitar bilimlar kompleksining shakllanishida va takomillashuvida inson va uning ro‘li muammosi. Inson va uning olamining ko‘p sathliligi. Dunyo bir tekisda namoyon bo‘lmaydigan koordinantlar sistemasi sifatida.

11. Til va jamiyat

Tayanch tushunchalar: inson, jamiyat, til.

Tilning jamiyatga, jamiyatning tilga tasiri. Tilning ijtimoiy vazifalari. Til va jamiyatning rivojlanish faoliyati, ularning bir-biriga bog‘liqligi. Jamiyat rivojining tilga tasiri. Tilni o‘stiruvchi vositalar va ularning jamiyat hayotidagi ro‘li.

12. Inson va til

Tayanch tushunchalar: til, inson.

Til taraqqiyotida qonuniylik va sun’iylik. Tilning kommunikativ yaroqliligi, lug‘aviy xususiyatlari, orfografik, punktuatsion, orfoepik xususiyatlari.

13. Til insonning instik xotirasi sifatida.

Tayanch tushunchalar: til, inson, xotira

Biologik mavjudot hisoblangan insonning taraqqiy etish jarayonida tilning fundamental ro‘li. Tilning uch muhim vazifasi: a) tilning tajribani tartibga soluvchi va tuzuvchi shakl ekanligi; b) tilning muloqot vositasi va ijtimoiy meros ekanligi; v) til taraqqiyot va ijod quroli (sifatida) ekanligi. Olam individual manzarasining tilga bog‘liqligi (V. Gumbo Id). Sepir-Uorfning etnolingvistik gipotezasi. Turli xalqlarda lisoniy streotiplarning ranglarni farqlashga bo‘lgan ta’siri haqidagi psixolingvistik ma’lumotlar.

14. Dunyo tillari. Til oilalari. Oltoy tillar oilasi.

Tayanch tushunchalar: til oilalari, Oltoy till ar oilasi.

Qiyosiy-tarixiy metodning maydonga kelishi va tilshunoslikda til oilalarining bo‘linishi. Til oilalari, Oltoy til 1 ar oilasi. Oltoy tillar oilasining asosiy guruhlari.

15. Turkiy tillar va xalqlar.

Tayanch tushunchalar: etnogenez, turkiy tillar.

Turkiy xalqlar haqidagi ilk tarixiy manbalar. Turkiy xalqlar etnogenezi. Turkiy qabilalar va ularning shakllanishi. Turkiy tillar va ularning shakllanishi, tasniflash muammolari. Turkiy yozuvlar. Qadimgi yodgorliklar.

16. Tilning ijtimoiy hodisa ekanligi.

Tayanch tushunchalar: til, jamiyat.

Tilning ijtimoiy faktorlari: nutq mazmuni, fikrning tuzilishi, adresant va boshqalar. Aloqa-aralashuv vositalari. O‘zbek aloqa-aralashuvida noverbal vositalar. O‘zbek muloqot shakllari.

17. Til va tafakkurning o‘zaro munosabati.

Tayanch tushunchalar: til, tafakkur.

Til tafakkur mahsuli ekan, uning ro‘yobga chiqishi inson ruhiyati bilan bog‘1iq. Til tafakkurning voqe bo‘lishi. Til va inson ruhiyati. Til va tafakkur genetikasi tahlili.

18. Tarjimashunoslik.

Tayanch tushunchalar: xalqaro tillar, zullisonaynlik.

Sotsial-kommunikativ xususiyat va uning tarkibiy qismlari. Nutqiy holat. Ko‘p tillilik, ikki va uch tillilik sharoitida asosiy til masalasi.

10.00.06 – “Qiyosiy adabiyotshunoslik va tarjimashunoslik” ixtisosligi bo‘yicha mustaqil izlanuvchilikka (PhD) qabul imtihonini o‘tkazishda qo‘llanishi ko‘zda tutilgan nazorat savollari:

1. Qiyosiy-tarixiy uslub tushunchasini paydo bo‘lishi va rivojlanish tarixi.
2. Qiyosiy-tarixiy jarayonlarni uyg‘unligi.
3. Mifologik maktabning taraqiyoti va uni qiyosiy-tarixiy uslubga bo‘lgan ta’siri.
4. Turli millat afsonalari umumiyligi. Madaniy-tarixiy maktab asoschilarini qiyosiy-tarixiy uslubga bo‘lgan ta’siri.
5. Qiyosiy-tarixiy uslubni adabiyotlararo jarayonda rivoji.
6. Tarixiy-tipologik konvergentsiya.
7. O‘rta asr va uyg‘onish davri G‘arb va Sharq adabiyotining qiyosiy tahlili, taraqqiyot yo‘nalishlari.
8. Og‘zaki xalq ijodining adabiyotshunoslik rivojidagi o‘rni.
9. Og‘zaki xalq ijodi janrlari.
10. Uyg‘onish davri adabiyoti
11. Milliy taraqqiyot demokratik tendentsiyalarining nazariy-adabiy g‘oyalarga ta’siri.
12. Gegelning adabiyotshunoslik taraqqiyotiga qo‘shgan hissasi va g‘oyalari ahamiyati.
13. Germaniya adabiyotshunosligida (Yakob va Vilgelm Grimm) pozitivizm taraqqiyoti.
14. Formalizm va strukturalizm rivoji.
15. T.Benfey g‘oyalari va o‘zlashtirish nazariyasi.
16. AQSh (R.Uellek. V.Friderix) va boshqa adabiyotshunoslik maktablari tadqiqotlarining qiyosiy adabiyotshunoslik uchun ahamiyati.
17. Milliy, mintaqaviy va jahon adabiyoti tushunchalari. Adabiy oqimlar va yo‘nalishlar.
18. Adabiyot taraqqiyotining ilk bosqichlarida adabiy oqimlar.
19. Sentimentalizm va romantizm adabiy yo‘nalishlari xususiyatlari.
20. Realizmning adabiy yo‘nalishlari.

21. Adabiyot, modernizm va postmodernizm.
22. Postmodernizm kontseptsiyasining shakllanishi.
23. San’atda va hayotda shakl va ma’no tushunchasi.
24. Shakl va ma’no – falsafiy tushunchalar.
25. Shakl va ma’no o‘rtasidagi munosabat.
26. Asarning “ ichki shakli” va “tashqi shakli”, ularning san’at va adabiyotda mazmuni.
27. Badiiy ijodda ma’no va shakl.
28. Badiiy asarlarda adabiyotlararo dialogizm masalasi.
29. So‘zlarning ko‘chma ma’nosi (troplar va ularning turlari).
30. Lingvokulturologik aspektda so‘zlarning ko‘p ma’noliligi.
31. Germaniya (M.Kesting, K.Vays, K.Xamburger) adabiyotshunoslik maktablari tadqiqotlarining qiyosiy adabiyotshunoslik uchun ahamiyati.
32. Fransiya (Klod Pishua, Anri Granjar) adabiyotshunoslik maktablari tadqiqotlarining qiyosiy adabiyotshunoslik uchun ahamiyati.
33. Slovakiya (D.Dyurishin), Rossiya (A.N.Veselovskiy) adabiyotshunoslik maktablari tadqiqotlarining qiyosiy adabiyotshunoslik uchun ahamiyati.
34. Rossiya (A.N.Veselovskiy) adabiyotshunoslik maktablari tadqiqotlarining qiyosiy adabiyotshunoslik uchun ahamiyati.
35. Ruminiya (A.Dima) adabiyotshunoslik maktablari tadqiqotlarining qiyosiy adabiyotshunoslik uchun ahamiyati.
36. Germanistika va slavistika.
37. Sanskrit va F. Bopp qiyosiy grammatikasi.
38. V. Gumboldt falsafasi.
39. A. Shleyxer ta’limoti.
40. G. Shteyntal ta’limotida til va halq psixologiyasi.
41. Boduen de Kurtene va F. De Sossyur ta’limotida til sistemasi.
42. Bilish usullari va tilshunoslik metodlari.
43. Tarjimani o‘rganish metodologiyasi va metodlari.
44. Qiyosiy-tarixiy metod. Struktur metod va uning yo‘nalishlari.
45. Funksional lingvistika.
46. Deskriptiv lingvistikaning tahlil metodlari.
47. Distributiv tahlil metodi.
48. Transformatsiya metodi.
49. Tasviriy metodning asosiy usullari.
50. Distributiv metod.
51. Paradigma usullari va paradigmatik metodika.
52. Oppozitsiya usuli.
53. Semantik maydon usuli.
54. Pozitsion usullar.
55. O‘zgartirishlar usuli va transformatsion metodika.
56. Qiyosiy tilshunoslikning paydo bo‘lish sabablari.
57. Tarjimada lingvistik va nolingvistik tipologiya.

58. Qiyosiy tipologiyada kategoriyalash muammolari.
59. Tipologik kategoriyalar.
60. Qiyosiy tipologiyaning umumiy tasnifi.
61. Turli til sistemalarini qiyosiy o‘rganishning zamonaviy metodlari.
62. Tarjima turlari, yangi yo‘nalishlarning mavjudligi va ularning qiyosiy tipologiyada qo‘llanilishi.
63. Qiyosiy tipologiyaning shakllanishi va rivojlanishining asosiy bosqichlari va faktorlari.
64. Tillarning geneologik tasnifi, tillar qarindoshligi haqida ma’lumot.
65. Qiyosiy tipologiyaning asosiy parametrlari. Izomorfizm va allomorfizm xususiyatlari.
66. Qiyoslashda sinxron va diaxron yondashish.
67. Qiyosiy tilshunoslikning adabiyot bilan munosabati.
68. Tarjimada “shakldan ma’noga” va “ ma’nodan shaklga” tamoyillarining qo‘llanilishi.
69. Lingvistik tushunchalarni tilning turli yaruslarining o‘lchov birliklari va tarjimada ifodalanishi.
70. Turli til sistemalarini qiyosiy o‘rganishning zamonaviy metodlari.
71. Grammatik kategoriya haqida ta’limot.
72. Grammatik va mantiqiy kategoriyalar o‘rtasidagi mutanosiblik.
73. Funktsional-semantik kategoriyalar.
74. Tipologik ma’no va tipologik forma.
75. Tipologik kategoriyaning tillararo, yaruslararo va so‘z turkumlariaro xususiyatlari.
76. Tipologik kategoriyalarning ifodalanishdagi mazmun va ifoda planlari birliklarining tillararo aloqasi.
77. Ifoda planidagi til tizimi o‘lchov birliklarining tillararo adekvatligi va adekvat emasligi, ularning yaruslararo sinonimligi, ularning taskonomik masalalari.
78. Tilning leksik sathini tadqiq etishda kategoriyalash muammolari.
79. Leksikani tizim sifatida qaralishi va tipologik yondashish imkoniyatlari.
80. Qiyosiy tipologiyaning leksikografiya, stilistika, tarjima nazariyasi va til o‘qitish metodikasi kabi fanlar bilan uzviy bog‘liqligi.
81. Kognitiv tilshunoslik haqida ta’limot.
82. Qiyosiy tipologiyaning asosiy rivojlanish bosqichlari va faktorlari.
83. Turli til sistemalarini qiyosiy o‘rganishning zamonaviy metodlari.
84. Qiyosiy tipologiyaning umumiy tasnifi, uning asosiy parametrlari.
85. Tarjima jarayonining bosqichlari.
86. Tarjima muqobilligi. Tarjimada leksik muammolar.
87. Tarjima tarixining nazariy masalalari.
88. Jahon tarjimachiligida tajriba maktablari.
89. Tarjimaning grammatik masalalari.
90. Tarjimaning stilistik masalalari.
91. Tarjimada lingvistik va adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan yondoshuvning

ahamiyati.

92. Tarjima va leksikografiya.

93. Tarjimada leksik va grammatik transformatsiyalarning qo‘llanilishi. Semantik va stilistik ekvivalentlik**.**

94. Adekvat tarjima tamoyillari.

95. Adabiyotlarda kognitiv fonetika.

96. Tarjimada grammatik ekvivalentlik va grammatik transformatsiya.

97. Zampon va mayl kategoriyalari tipologiyasi.

98. Tarjimaning lingvistik aspektlari(leksik-semantik, frazeologik, grammatik va stilistik).

99. Tarjimaning pragmatik aspektlari.

100. Adabiyotshunoslik va tarjimaning o‘zaro munosabati.

10.00.06 – “Qiyosiy adabiyotshunoslik va tarjimashunoslik” ixtisosligi bo‘yicha sinovlarni baholash mezoni:

Mazkur ixtisoslik bo‘yicha kirish sinovi mavjud o‘quv dasturi asosida tuzilgan variantlar savollariga og‘zaki ravishda javob qaytarish tarzida amalga oshiriladi.

Har bir variantda **4 tadan** savol bo‘lib, mazkur savollar nomzodlarning bakalavriat, magistratura va mustaqil izlanuvchilikda o‘qigan fanlari hamda tayyorlagan ilmiy-tadqiqot ishi yuzasidan tuziladi va jami javoblar «0» baldan «100» ballgacha baholanadi.

Variantdagi 1-, 2-, 3-savollar uchun maksimal **15 balldan,** 4-savol uchun maksimal **55-ball** etib belgilangan.

Variantdagi 1-, 2-, 3-savollarga berilgan javoblarning mazmuniga qarab ularga quyidagicha miqdorda ballar belgilanadi:

1. Mazkur savolning mazmuni to‘liq va hozirgi zamon fan – texnika taraqqiyoti bilan bog‘liq holda aniq yoritilgan, mazmun-mohiyatini to‘liq ochib berilgan, javoblarda mantiqan yaxlitlikka erishilgan, stilistik xatolarga yo‘l qo‘yilmagan holda umumiy xulosalar chiqarilgan bo‘lsa, **12-15 ballgacha** qo‘yiladi.

2. Mazkur savolning mazmuni yaxshi yoritilgan va hozirgi zamon fan – texnika taraqqiyoti yutuqlaridan foydalangan, javob to‘g‘ri berilgan, mavzular asoslangan. Ammo ayrim noaniqliklar va chalkashliklarga yo‘l qo‘yilgan bo‘lsa, **8-11 ballgacha** qo‘yiladi.

3. Mazkur savolning mazmuni o‘rtacha yoritilgan va hozirgi zamon fan – texnika taraqqiyoti yutuqlaridan kamroq foydalanilgan, savollarga javobda masalaning mohiyatiga tushunilgan, ammo mazmun va natijalar yuzaki yoritilgan bo‘lsa **4-7 ballgacha** qo‘yiladi.

4. Mazkur savolning mazmuni talab darajasida yoritilmagan va hozirgi zamon fan – texnika taraqqiyoti yutuqlaridan foydalanilmagan, umuman javob berilmagan yoki

noto‘g‘ri javob va ma’lumot berilgan bo‘lsa **0-5 ballgacha** qo‘yiladi.

№	Umumiy ball	Baho	Mustaqil izlanuvchilikka (PhD) kiruvchining bilim darajasi	Xususiy ball
1.	12-15	A’lo	Berilgan savollar mazmunan aniq yoritilib mazmun-mohiyatini to‘liq ochib berilishiga; Javoblar mantiqan yaxlitlikka erishilgan va umumiy xulosalar chiqarish qobiliyatiga ega.	14-15 13-14 12-13
2.	8-11	Yaxshi	Javoblar to‘g‘ri berilgan va mavzular asoslangan, ammo ayrim noaniqliklar va chalkashliklarga yo‘l qo‘yilgan; Javoblarda mustaqil izlanuvchilikka (PhD) kiruvchining mustaqil mushohada yuritish qobiliyati seziladi; Muammoni tahlil qilish qobiliyatiga ega.	10-11 9-10 8-9
3.	4-7	Qoni-qarli	Savollarga javobda masalaning mohiyatiga tushunilgan ammo mazmun va natijalar yuzaki yoritilgan; Mushohada bayonida fikr tarqoqligi kuzatilgan; Javoblarda mantiqiylik tamoyili buzilgan tasavvurga ega biroq tahlil yetarli emas.	6-7 5-6 4-5
4.	0-4	Qoni-qarsiz	Savol bo‘yicha aniq tasavvurga ega emas; Umuman javob berilmagan; Noto‘g‘ri javob va ma’lumot berilgan.	0-4

Variantdagi 4-savol yuzasidan berilgan javoblarning mazmuniga qarab ularga quyidagicha miqdorda ballar belgilanadi:

1. Mazkur savolning mazmuni to‘liq va hozirgi zamon fan – texnika taraqqiyoti bilan bog‘liq holda aniq yoritilgan, mazmun-mohiyatini to‘liq ochib berilgan, javoblarda mantiqan yaxlitlikka erishilgan, stilistik xatolarga yo‘l qo‘yilmagan holda umumiy xulosalar chiqarilgan bo‘lsa, **40-55 ballgacha** qo‘yiladi.

2. Mazkur savolning mazmuni yaxshi yoritilgan va hozirgi zamon fan – texnika taraqqiyoti yutuqlaridan foydalangan, javob to‘g‘ri berilgan, mavzular asoslangan. Ammo ayrim noaniqliklar va chalkashliklarga yo‘l qo‘yilgan bo‘lsa, **25-39 ballgacha** qo‘yiladi.

3. Mazkur savolning mazmuni o‘rtacha yoritilgan va hozirgi zamon fan – texnika taraqqiyoti yutuqlaridan kamroq foydalanilgan, savollarga javobda masalaning mohiyatiga tushunilgan, ammo mazmun va natijalar yuzaki yoritilgan bo‘lsa **10-24 ballgacha** qo‘yiladi.

4. Mazkur savolning mazmuni talab darajasida yoritilmagan va hozirgi zamon fan – texnika taraqqiyoti yutuqlaridan foydalanilmagan, umuman javob berilmagan yoki noto‘g‘ri javob va ma’lumot berilgan bo‘lsa **0-9 ballgacha** qo‘yiladi.

№	Umumiy ball	Baho	Mustaqil izlanuvchilikka (PhD) kiruvchining bilim darajasi	Xususiy ball
1.	40-55	A’lo	Berilgan savollar mazmunan aniq yoritilib mazmun-mohiyatini to‘liq ochib berilishiga; Javoblar mantiqan yaxlitlikka erishilgan va umumiy xulosalar chiqarish qobiliyatiga ega.	50-55 44-49 40-44
2.	25-39	Yaxshi	Javoblar to‘g‘ri berilgan va mavzular asoslangan, ammo ayrim noaniqliklar va chalkashliklarga yo‘l qo‘yilgan; Javoblarda mustaqil izlanuvchilikka kiruvchining mustaqil mushohada yuritish qobiliyati seziladi; Muammoni tahlil qilish qobiliyatiga ega.	35-39 29-34 25-29
3.	10-24	Qoni-qarli	Savollarga javobda masalaning mohiyatiga tushunilgan ammo mazmun va natijalar yuzaki yoritilgan; Mushohada bayonida fikr tarqoqligi kuzatilgan; Javoblarda mantiqiylik tamoyili buzilgan tasavvurga ega biroq tahlil yetarli emas.	20-24 15-19 10-14
4.	0-9	Qoni-qarsiz	Savol bo‘yicha aniq tasavvurga ega emas; Umuman javob berilmagan; Noto‘g‘ri javob va ma’lumot berilgan.	0-9

Tavsiya etilayotgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Мирзиёев Ш. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. - Т.: “Ўзбекистон”, 2007.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Ўзбекистон ижодкор зиёлилари вакиллари билан учрашувидаги маърузаси. Халқ сўзи газетаси. 2017 йил, 4 август.
3. Абдуазизов А.А. Тилшуносликка кириш назарияси. – Т.: Шарқ, 2010. – 262 б.
4. Арнолд И.В. Современные лингвистические теории взаимодействия и среды // Вопросы языкознания. – 1991. – №3. – С. 118-126.
5. Бодуэн де Куртенэ И.А. Языкознание или лингвистика 19 века // Избранные труды по общему языкознанию. В 2-х т. – М., 1963. – Т. 2.
6. Бок Ф.К. Структура общества и структура языка. Новое в лингвистике. Выпуск VII. Социолингвистика. Изд. – М.: Прогресс, 1975. – 1706 с.

7. Ван Дейк Т.А. Контекст и познание. Фреймы знаний и понимание речевых актов // Язык. Познание. Коммуникация. – М.: Прогресс, 1989. – С. 12-41.

8. Гумболдт В. фон. О различии строения человеческих языков и его влиянии на духовное развитие человечества // Избранные труды по языкознанию. – М., 1984. – С. 36-298.

9. Гумболдт В. Язык и философия культуры. – Москва: «Прогресс», 1985. – 452с.

10. Гумболдт Вилгелм фон. О различии строения человеческих языков и его влиянии на духовное развитие человеческого рода // Избранные труды по языкознанию. – М., 1984. – С. 142-159.

11. Дж.Лакофф. Женщины, огон и опасност. Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XXIII. Когнитивные аспекты языка. – Москва: «Прогресс», 1988. (George Lakoff. Classifiers as a reflection of mind. – In: “Noun classes and categorization”. Ed.by C. Craig. Amsterdam, 1986).

12. Дубичинский В.В. Лексикография русского языка. – Москва: «Флинта», 2008. – 432 с.

13. Есперсен О. Философия грамматики. – М., 1958. – 400 с.

14. Общее языкознание. Методы лингвистических исследований. Под ред. Б.А. Серебрянникова. – Москва: Наука. 1973. – С. 315 с.

15. Принципы описания языков мира. Под ред. В.А. Серебрянникова. – Москва: Наука, 1976. – 343 с.

16. Расулова М.И. Основы лексической категоризации в лингвистике. – Ташкент: Фан, 2005. – 268 с.

17. Сафаров Ш.С. Тил назарияси ва лингвометодология. – Т.: Bayoz, 2015.– 247 б.

18. Сафаров Ш.С. Когнитив тилшунослик. Жиззах:Сангзор, 2006. 91б.

19. Сафаров Ш.С. Прагмалингвистика. Монография. – Т., 2008. – 318 б.

20. Соссюр Фердинанд де. Курс общей лингвистики. Редакция Ш. Балли и А. Сеше. Екатеринбург: Издателство Уралского университета, 1999.– 432 с.

21. Степанов Ю.С. Константы. Словар русской культуры. Изд.2-е, испр.и доп. Академический проект. – М., 2001. – 990 с.